

УДК 330.13:330.131.7:338.1

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.210.323-331>**Іванова М.В.**

кандидат хімічних наук

ННІ УДХТУ

Українського державного університету науки і технологій

Ivanova Marina

PhD in Chemical Sc.

Ukrainian State University of Science and Technologies

<https://orcid.org/0000-0003-2620-7168>**Столяренко О.М.**

доктор економічних наук

Національна академія Служби безпеки України

Stoliarenko Olena

Dr. of Economic Sc.

National Academy of the Security Service of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-3134-3201>**Митрофанов В.Ю.**

ННІ УДХТУ

Українського державного університету науки і технологій

Mitrofanov Vladislav

Ukrainian State University of Science and Technologies

<https://orcid.org/0009-0006-0197-3850>

РИЗИКИ ПРИБУТКОВОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЗА ВИДАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті розроблено методику оцінки ризиків прибутковості суб'єктів господарювання різних галузей економіки за вихідними даними по показниках рентабельності операційної діяльності за періоди 2020-15 та 2016-24 рр.. Ідентифіковано галузі з низькими ризиками прибутковості: «Сільське господарство»; «Переробна промисловість»; «Фінансова та страхова діяльність»; «Мистецтво, спорт, розваги». Високі галузеві ризики визначено для ВЕД: «Енергетика»; «Тимчасове розміщення й організація харчування»; «Операції з нерухомим майном»; «Професійна та наукова діяльність».

Запропоновано методику розрахунку коефіцієнтів «прибуткової сталості» та «набутої прибуткової сталості» по окремих галузях, за ранжуванням яких виявлено абсолютних лідерів рейтингу інвестиційної привабливості економіки: «Добувна промисловість» та «Оптова та роздрібна торгівля».

Ключові слова: рентабельність, галузь економіки, ризик, оцінка, статистика, прибутковість, прибуткова сталість, семіваріація.

PROFITABILITY RISKS OF BUSINESS ENTITIES BY TYPES OF ECONOMIC ACTIVITY

The purpose of the study was to develop a methodology for assessing the profitability risks of business entities by type of economic activity. It is substantiated that the issues of economic content and assessing the profitability risks of enterprises of various types of economic activity are extremely relevant for investment processes, economic forecasting of crisis phenomena and for calculating expected tax payments. Research methods: theoretical (analysis, synthesis, generalization, abstraction) and empirical (structural and statistical analysis, measurement, comparison). The initial data of the study were indicators of the profitability of operating activities of business entities in various sectors for the periods 2020-15 and 2016-24. The following sectors were stably profitable under all economic conditions: Agriculture; Mining; Trade; Information and telecommunications; Education. Unprofitable for the entire period 2010-24 were business entities in two sectors: Water supply and waste management; Art, sports, entertainment. The assessment of profitability risks was determined by the risk coefficient based on the ratio of the standard semi-square deviations of profitability indicators from their average value. The following types of economic activity with low profitability risks were

ISSN друкованої версії: 2224-6282

ISSN електронної версії: 2224-6290

© Іванова М.В., Столяренко О.М., Митрофанов В.Ю., 2026

identified: Agriculture; Manufacturing; Financial and insurance activities; Art, sports, entertainment. High risks were identified for the following types of economic activity: Energy; Catering; Real estate operations; Professional and scientific activities. The calculation of the «profit sustainability coefficient» and the «acquired profit sustainability coefficient» was proposed, according to which the absolute leaders of the investment attractiveness rating by type of economic activity were determined: Mining; and Trade. The following types of economic activity were identified as high-risk for investment in terms of changes in profitability and risks: Art, sports, entertainment; Water supply and waste management. Assessing the profitability risks of business entities by type of economic activity may be of interest to potential investors and be useful for developing effective financial and economic measures to support the development of business entities by type of economic activity.

Keywords: profitability, economic sector, risk, assessment, statistics, profitability, profitability consistency, semivariation.

JEL classification: L16, M21, C13.

Постановка проблеми. Прибуток і прибутковість суб'єктів господарювання є ключовими показниками економічної ефективності, які визначають спроможність підприємств та організацій до самофінансування, інвестиційну їх привабливість, економічну стійкість та фінансову безпеку. Поряд з таким мікроекономічним підходом до розуміння суті і актуальності поняття «прибутковості» в економічній науці застосовується і макропідхід за системним баченням і вивченням фінансових потоків результатів господарської діяльності в економіці. Такий різнобічний підхід до вивчення прибутковості суб'єктів господарювання, визначений Кононенко Ж.А. із співавт. [1, с. 84], розширює та актуалізує сфери прикладання наукових досліджень щодо прибутковості від рівня окремих підприємств до галузевих їх угруповань та економіки в цілому. Адже прибуток, який створюється суб'єктами господарювання, виконує важливі функції на мезо- та макроекономічному рівні: формує валовий внутрішній продукт і податкові надходження до бюджету, виступає індикатором інвестиційної та відтворювальної динаміки в економіці.

Прибутковість суб'єктів господарювання є надзвичайно важливим питанням для економіки України, особливо у військовий час, через забезпечення економічного суверенітету держави та її обороноздатність. Питання економічного змісту та оцінки ризиків прибутковості підприємств різних видів економічної діяльності (ВЕД) вкрай актуально для процесів інвестування та економічного прогнозування кризових явищ у стратегічно важливих галузях та в розрахунку очікуваних податкових надходжень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Наукових праць та досліджень ризиків прибутковості за ВЕД або галузевих ризиків обмаль: частіше увага науковців зосереджувалася на проблемах фінансово-економічної безпеки ВЕДів як складової макроекономічної стабільності. Але за певними працями щодо даного предмету дослідження нами визначено такі корисні наукові результати. Від управління ризиками, як доведено в [2, с. 150], залежить збереження економічної стабільності та підвищення рівня економічної безпеки підприємств Промисловості, Транспорту, Фінансового сектору. Причому галузева специфіка виробничих ресурсів та умови ведення господарської діяльності унеможливають розробку цілісної методології управління ризиками підприємств.

Аналіз факторів ризику господарської діяльності різних галузей промисловості, проведений в [3, с. 216], визначив множину актуальних видів ризику: політичного, економічного, фінансового, маркетингового, технологічного, екологічного і управлінського. Як специфічні галузеві ризики виокремлено два основних види – виробничий та ринковий – які в найбільшій мірі притаманні підприємствам за видами діяльності в промисловості.

Зв'язок рівня прибутковості підприємств різних ВЕД з інвестиційними процесами доведено Вдовиним М.Л. та співавт. [4, с. 77]. За показниками рентабельності різних ВЕД та обсягом капітальних інвестицій встановлено певну кореляцію та акцентовано актуальність оцінки інвестиційних ризиків для таких ВЕД як Промисловість і Сільське господарство.

Наукова проблема прибутковості і ризиків прибутковості суб'єктів економіки за ВЕД принциповим чином постає та актуалізується в макроекономічному плані. Адже отримання суб'єктом господарювання прибутку є не просто фінансовим результатом, а й фактом покриття всіх виробничих витрат, у тому числі, витрат по оплаті праці і сплати податків. Всі ці складові – сума прибутків, витрати на оплату праці, податки на прибуток – формують в свою чергу валову додану вартість за певним ВЕД, а отже і валовий внутрішній продукт. У зв'язку з цим в наукових дослідженнях поняття «прибуток підприємств» часто узагальнюють по видах економічної діяльності і вивчають як макроекономічну категорію. Таким чином, тема прибутковості видів економічної діяльності стає спорідненою з науковими дослідженнями сталості і розвитку економіки України.

Найбільш докладно ці проблеми досліджено в монографічних працях вчених Державної установи «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України», зокрема в [5]. На основі статистичних даних доведено, що у порівнянні з періодом до оголошення військового стану економіки (2001-2021 рр.) у 2022-24 рр. за більшістю ВЕД відбулися принципові зміни фінансових результатів господарювання – обсягів виробництва і прибутку. Також змінився вплив виробничих ресурсів у формування фінансових результатів: збільшився внесок фінансових та зовнішньо-економічних на противагу зменшенню внеску виробничих і трудових [5, с. 73];

Ключові галузі економіки з урахуванням частки в

створенні валового внутрішнього продукту та наявних ресурсів було визначено в [6, с. 38-40] Куницькою-Ляш М.В. Це галузі матеріального виробництва. А також ВЕД Інформація та телекомунікації. Схожий макроекономічний аспект через дослідження валової доданої вартості суб'єктами господарювання різних ВЕД висвітлено Щербаковою О.А. [7, с. 30]: обґрунтовано «спрощення економічної активності» за видами економічної діяльності або зсув виробництва в бік сировинних ВЕД та економічне зростання сфери торгівлі і послуг.

Проблема ризиків отримання фінансового результату підприємств різних галузей економіки знаходиться в фокусі наукових досліджень і закордонних вчених, наприклад [8-9]. Основною метою цих досліджень був пошук методів кількісного аналізу, оцінки і прогнозу ризиків для попередження кризових явищ на підприємствах, особливо тих, акції яких котируються на світових фондових біржах [8, с. 1236]. Значна кількість досліджень була спрямована на вивчення ризиків інвестування цифрової трансформації, через що значно підвищувалися і фінансові ризики [9].

Важливим підсумком аналітичного огляду наукової літератури ми вважаємо виокремлення того факту, що у вітчизняних дослідженнях відсутні комплексні спроби оцінювання ризиків прибутковості та галузевих ризиків за видами економічної діяльності (ВЕД),

що зумовило мету нашого дослідження.

Метою дослідження була розробка методики з оцінки ризиків прибутковості суб'єктів господарювання за різними ВЕД як галузевих ризиків.

Методи дослідження. В дослідженні було використано теоретичні та емпіричні методи. Теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, абстрагування) методи використані для аналізу наукової літератури, формулювання наукової гіпотези та висновків. Емпіричні методи застосовано в таких цілях: структурний аналіз – для визначення галузевої структури ВЕДів; методи статистичного аналізу та вимірювання – для формування вибірки первинних даних та розрахунку показників ризику; метод порівняння – для виокремлення часових горизонтів рядів динаміки.

Виклад основних результатів дослідження. Для аналізу ризиків було вибрано ВЕД, з яких складається економіка України. Деталізовано їх зміст та шифри наведено в табл. 1. Структура економіки є складною і різноплановою за всіма видами економічної діяльності з матеріального виробництва, сфери послуг, тому числі орієнтованими на бізнес, та соціальної інфраструктури. Аналіз структури економіки здійснювався за внеском ВЕДів у формування чистого доходу від операційної діяльності суб'єктів господарювання по економіці (формула 1) та був усередненим за останні 5 років (2020-24 рр.):

$$\omega_i = \frac{\text{ЧД}_i}{\text{ЧД}_\Sigma} \times 100\% \quad (1)$$

де

ω_i – галузева частка і-го ВЕД в структурі економіки;

ЧД_i – чистий дохід від операційної діяльності суб'єктів господарювання і-го ВЕД, який було визначено за офіційними статистичними даними [10];

ЧД_Σ – чистий дохід від операційної діяльності суб'єктів господарювання по економіці в цілому [10], який ключовим компонентом формування валового внутрішнього продукту України.

Таблиця 1

Зміст галузевої структури і показники ризику суб'єктів господарювання

Вид економічної діяльності (ВЕД)		ω, %	Ризик прибутковості (K _p)	
Шифр	Назва		2010-2015 рр.	2016-2024 рр.
A	Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	6,16	0,50	0,46
B	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	4,30	1,27	0,53
C	Переробна промисловість	20,66	1,79	0,46
D	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	9,50	0,92	2,60
E	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	0,46	0,35	0,73
F	Будівництво	3,23	1,28	1,59
G	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	38,11	2,22	0,73
H	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	5,31	1,76	1,16
I	Тимчасове розміщення й організація харчування	0,40	2,15	2,06
P	Освіта	0,05	3,82	0,83
Q	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1,07	2,02	1,68
J	Інформація та телекомунікації	2,15	0,96	0,80
K	Фінансова та страхова діяльність	1,96	2,20	0,53
L	Операції з нерухомим майном	1,73	1,55	2,59
M	Професійна, наукова та технічна діяльність	3,58	2,07	5,58
N	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1,07	2,04	0,94
R	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,15	0,75	0,51
S	Надання інших видів послуг	0,05	0,97	2,07

Джерело: розраховано авторами на основі [10] та власних умовиводів.

Як видно з табл. 1, найбільш значущими у формуванні чистих доходів економіки України у 2020-24 рр. були ВЕД матеріального виробництва та інфраструктури: G (Торгівля) 38,11%; С (Переробна промисловість) 20,66%; D (Енергетика) 9,5%; А (Сільське господарство) 6,16%; Н (Транспорт) 5,31%. Ці види економічної діяльності можна визначити ключовими для економіки України з боку формування фінансових результатів.

Для аналізу прибутковості суб'єктів господарювання було обрано показник рентабельності операційної діяльності. Зміст операційної діяльності

визначається галузевою приналежністю підприємств, тому має відбивати галузеву специфіку ВЕДів в найбільшій мірі. Щодо показника «рентабельності» - то саме його рекомендується приймати для оцінки прибутковості суб'єктів господарювання [11, с. 166], особливо в прикладному та прогностичному аналізі.

За офіційними статистичними даними [12] було сформовано вибірку з рентабельності операційної діяльності суб'єктів господарювання за ВЕД у 2010-2024 рр. Розрахунок рентабельності операційної діяльності за ВЕД здійснювався за формулою:

$$R_o = \frac{\Phi_p}{\text{Во.д.}} \quad (2)$$

де

Φ_p – фінансовий результат від операційної діяльності;

Во.д. – витрати операційної діяльності підприємств відповідного ВЕД.

Враховуючи нестабільність економіки протягом всього періоду дослідження 2010-24 рр.: нестаціонарність часових рядів рентабельності, непередбачуваність та слабо прогнозовану динаміку, було прийняте рішення розділити часовий горизонт дослідження на два періоди 2010-15 та 2016-24 рр. В ці періоди простежувалася певна циклічність показників прибутковості: від зростання до поступового спаду. Показники рентабельності операційної діяльності суб'єктів господарювання за ВЕД (формула 2), які було усереднено за визначені часові проміжки, представлено на рис. 1.

Як видно з рис. 1, рентабельність суб'єктів господарювання досить помітно варіювалася за видами економічної діяльності і змінювалася протягом обох періодів спостереження. У порівнянні з 2010-15 у 2016-24 рр. показники рентабельності суттєво зросли для більшості суб'єктів господарювання таких ВЕД: В (Добувна промисловість), G (Торгівля), I (Тимчасове розміщення й організація харчування), J (Інформація та телекомунікації), L (Операції з нерухомим майном), R (Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок).

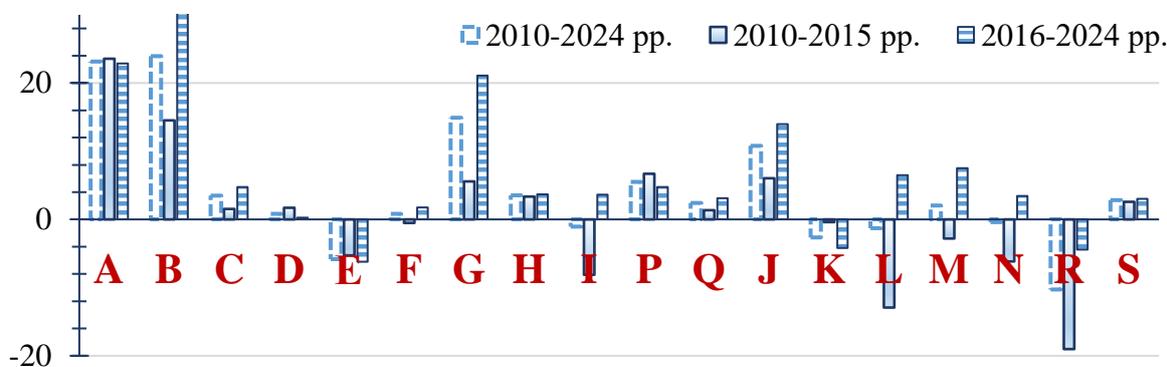

Рис. 1. Усереднені значення рентабельності операційної діяльності суб'єктів господарювання за ВЕД за періоди 2010-2024 рр.

Джерело: розраховано авторами на основі [12].

Стабільно прибутковими за всіх економічних умов виявилися такі ВЕД: А (Сільське господарство), В (Добувна промисловість), G (Торгівля), J (Інформація та телекомунікації), Р (Освіта). Збитковими за весь період 2010-24 рр. були суб'єкти господарювання таких ВЕД, як Е (Водопостачання; каналізація, поводження з відходами) та R (Мистецтво, спорт, розваги) – рис. 1, табл. 1.

З аналізу даних рис. 1 слідує, що для деяких ВЕДів прибутковість суттєво змінювалася, а для деяких ВЕД – ні. На нашу думку, такий факт може відбивати прояв специфічних галузевих ризиків. Тобто можна

стверджувати про помітний вплив ризиків галузевого походження на отримання фінансових результатів суб'єктами господарювання для певних ВЕД.

Оцінку ризиків за наявною вибіркою можна здійснювати по абсолютних та відносних величинах. До абсолютних величин належать математичне сподівання, дисперсія, середньоквадратичне відхилення, семіваріація, семіквадратичне відхилення [13, с. 123]. До відносних – ймовірність настання несприятливої ситуації, квадратичний коефіцієнт варіації, коефіцієнт ризику, коефіцієнт варіації асиметрії [13, с. 125]. Найчастіше оцінка ризиків ґрунтується на визначенні стандартного

відхилення: чим більшим є відхилення аналізованого фактору від середньостатистичної величини, тим більш ризикованою вважаються ситуація. Якщо брати оцінку ризиків за показниками рентабельності, яка варіюється в обидва боки від середнього значення, то саме ступінь варіювання в бік менших значень і буде показувати шуканий ризик прибутковості. Тому, найбільш доцільним і таким, що кращою мірою відбиває ймовірність і наслідки настання небажаних подій та

несприятливих господарських ситуацій галузевого походження, ми вважаємо коефіцієнт ризику прибутковості суб'єктів господарювання, розрахований за показниками семіваріації.

Додатна семіваріація показників прибутковості суб'єктів господарювання і-го ВЕД характеризує середній квадрат відхилень тих значень прибутковості, які є більшими від середнього значення показника [13, с. 123-124]:

$$S_{VAR}^{+} = \frac{\sum_{i=1}^n (R_{o_i} - \overline{R_o})^2 \times a_j}{n^{(+)} - 1} \quad (3)$$

Де

S_{VAR}^{+} – дисперсія тих значень рентабельності, які більші від середнього;

R_{o_i} – значення показників рентабельності;

$\overline{R_o}$ – середнє значення показника рентабельності;

$n^{(+)}$ – обсяг вибірки;

a_j – параметр вибору значень показників рентабельності за наведених умов:

$$a_j = 1, \text{ якщо } R_{o_i} > \overline{R_o}$$

$$a_j = 0, \text{ якщо } R_{o_i} < \overline{R_o}$$

Від'ємну семіваріацію показників прибутковості за ВЕД (S_{VAR}^{-}) було розраховано аналогічним чином за показниками рентабельності, меншими від середнього.

Коефіцієнт ризику прибутковості суб'єктів господарювання і-го ВЕД (K_p) визначено за відношенням стандартних семіквадратичних відхилень [13, с. 125]:

$$K_p = \frac{\sqrt{S_{VAR}^{-}}}{\sqrt{S_{VAR}^{+}}} \quad (4)$$

Коефіцієнт ризику за показниками семіваріації прибутковості (4) є відносним показником, який показує співвідношення між від'ємними та додатними відхиленнями прибутковості суб'єктів господарювання. Чим вище цей коефіцієнт, тим більшим є ризик або непередбачуваність прибутковості, оскільки високе значення K_p свідчить про значну статистичну перевагу від'ємних відхилень показників прибутковості (рентабельності). Розраховані значення коефіцієнтів ризику прибутковості суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (K_p) за періоди 2020-15 та 2016-24 рр. наведено в табл. 1. Видно, що діапазон значень показників K_p варіюється для різних ВЕД та досліджуваних часових періодів. За критичне значення чисельної шкали оцінки ризиків ми вважаємо $K_p=1$, тобто стан співвідношення між від'ємними і додатними відхиленнями прибутковості як 1:1. За цими аргументами виділено такі діапазони значень K_p :

(0; 1) низький ризик прибутковості;

(1; 2) помірний ризик прибутковості;

(2; + ∞) високий ризик прибутковості.

Високі значення K_p , а отже і найбільші ризики суб'єктів господарювання отримати прибутковість меншу за середньогалузеву, у 2016-24 рр. простежувалася для таких ВЕД:

D (Енергетика) $K_p=2,60$;

I (Тимчасове розміщення й організація

харчування) $K_p = 2,06$;

L (Операції з нерухомим майном): $K_p = 2,59$;

M (Професійна, наукова та технічна діяльність): $K_p = 5,58$.

Найменше значення K_p , а отже і більша передбачуваність у досягненні середньогалузевої прибутковості (збитковості для певних ВЕД) у 2016-24 рр. виявилися у наступних ВЕД:

A (Сільське господарство): $K_p = 0,46$;

C (Переробна промисловість): $K_p = 0,46$;

K (Фінансова та страхова діяльність): $K_p = 0,53$;

R (Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок): $K_p = 0,51$.

За періоди 2020-15 та 2016-24 рр. суттєво зросли галузеві ризики таких ВЕД:

D (Енергетика): зміна K_p з 0,92 до 2,60;

L (Операції з нерухомим майном): зміна K_p з 1,55 до 2,59;

M (Професійна, наукова та технічна діяльність): зміна K_p з 2,07 до 5,58.

Відповідно розрахункам табл. 1 були ВЕД, ризики прибутковості яких знизилися, тобто фінансова їх передбачуваність збільшилася:

B (Добувна промисловість): зміна K_p з 1,27 до 0,53;

C (Переробна промисловість): зміна K_p з 1,79 до 0,46;

G (Торгівля): зміна K_p з 2,22 до 0,73;

Р (Освіта): зміна K_p з 3,82 до 0,83;

К (Фінансова та страхова діяльність): зміна K_p з 2,20 до 0,53.

Таким чином, за розрахунками табл. 1 ми виявили як ВЕД з низькими галузевими ризиками у 2010-24 рр.: Сільське господарство; Водопостачання, каналізація, поводження з відходами; Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок; так і ВЕД з високими галузевими ризиками: Тимчасове розміщення й організація харчування; Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; Операції з нерухомим майном; Професійна, наукова та технічна діяльність.

Порівняння даних рис. 1 та табл. 1, тобто показників рентабельності та ризиків прибутковості суб'єктів господарювання різних ВЕД виявило принципові відмінності між цими показниками – тобто, між фінансовими показниками (прибутковістю або збитковістю) та мінливістю або непередбачуваністю їх досягнення. Цей висновок, на нашу думку, буде важливим для потенційних інвесторів в економіку України, адже дозволить врахувати не тільки галузеву прибутковість, а й ризики її досягнення.

Наочні аргументи щодо підтримки прийняття інвестиційних рішень можна представити графічно. На рис. 2 зображено порівняння показників ризику прибутковості суб'єктів господарювання різних ВЕД (K_p) з рентабельністю операційної діяльності (R_o) за

визначені часові періоди.

Рух кривих і залежностей на рис. 2 читається так: чим більшою є різниця між показниками рентабельності і ризику, тим кращим виглядає цей ВЕД для інвестиційного рішення. Критичними значенням показників для такого аналізу є діапазон збитковості ВЕД або умова $R_o \leq 0$ та значення підвищеного ризику прибутковості ВЕД за умови $K_p \geq 2$. Також враховується динаміка зміни показників K_p та R_o за наведеними часовими періодами. Відповідно до цих міркувань найбільш привабливими з точки зору прибутковості і ризиків прибутковості, можна назвати галузі: А (Сільське господарство) та В (Добувна промисловість).

За методологією розрахунків (часовими інтервалами середнього значення показника R_o , обсягом вибірок $n^{(+)}$, $n^{(-)}$ в розрахунках семіваріації – формули 3, 4) динаміка показників прибутковості-ризиків для багатьох ВЕД змінюється (рис. 2), що може бути проявом, як накопичення фінансово-господарських проблем в галузі, так і наслідком адаптації суб'єктів господарювання до зовнішньо-економічних умов. Докладніше механізм ринкової адаптації суб'єктів господарювання з урахуванням галузевої їх приналежності, як спосіб компенсації одних виробничих ресурсів іншими, пояснений в наших попередніх дослідженнях, наприклад в [14, с. 84] для ВЕД «Переробна промисловість».

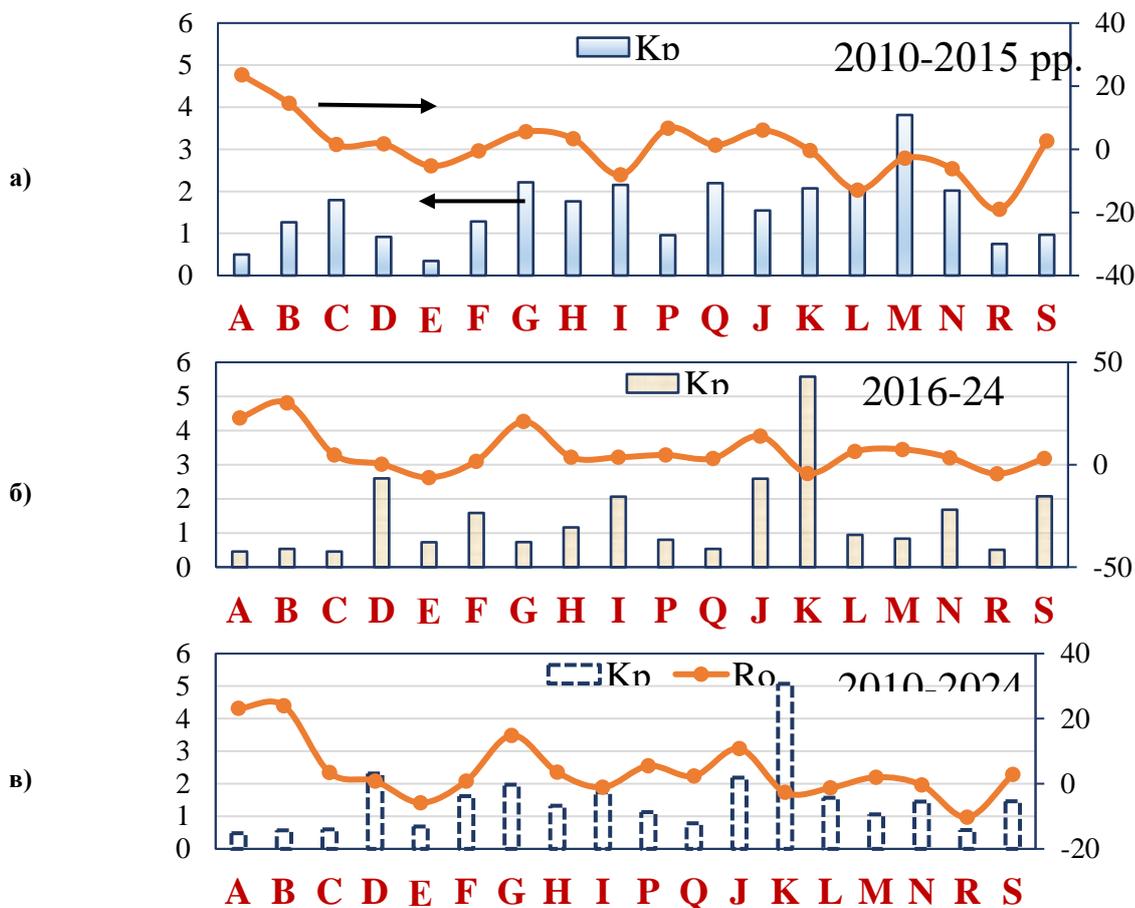

Рис. 2. Порівняння ризику прибутковості суб'єктів господарювання різних ВЕД (K_p) з рентабельністю операційної діяльності (R_o) за періоди 2010-15 (а), 2016-24 (б) та 2016-24 рр. (г)
 Джерело: розраховано авторами на основі [10, 12], формул (3, 4) та власних умовиводів.

Через таку адаптацію йде пристосування суб'єктів економіки до ринкових змін попиту і пропозиції ресурсів, що відбивається на зміні фінансово-економічних показників. Так ринкова адаптація суб'єктів господарювання впливає і на величину фінансового результату, і на його передбачуваність. Тому для більшого розуміння галузевих ризиків вважаємо за необхідне

враховувати і прибутковість, і ризики прибутковості суб'єктів господарювання за ВЕД у складі комплексного показника, який характеризував би певну прибуткову сталість галузі.

Пропонується розрахунок коефіцієнту прибуткової сталості суб'єктів господарювання за ВЕД за періоди 2010-15 та 2016-24 рр. (за даними табл. 1):

$$K_{cti} = \frac{Ro_i}{K_{pi}} \quad (5)$$

де K_{cti} – коефіцієнт прибуткової сталості суб'єктів господарювання і-го ВЕД;
 Ro_i – усереднена рентабельність операційної діяльності і-го ВЕД;
 K_{pi} – показник ризику прибутковості відповідних ВЕД.

Як індикатор набутої прибуткової сталості в динаміці за періоди 2010-15 та 2016-24 рр. визначено зміну коефіцієнтів сталості:

$$\Delta K_{ct} = (K_{ctII} - K_{ctI}) \times K_{ctII} \quad (6)$$

де ΔK_{ct} – коефіцієнт набутої прибуткової сталості суб'єктів господарювання і-го ВЕД;
 K_{ctI} – коефіцієнт прибуткової сталості відповідного ВЕД за 2010-15 рр.;
 K_{ctII} – коефіцієнт прибуткової сталості відповідного ВЕД за 2016-24 рр.;

Ранжування коефіцієнтів набутої прибуткової сталості суб'єктів господарювання за різними ВЕД наведено в табл. 2.

З табл. 2 слідує, що частка інвестиційно-привабливих ВЕД в економіці України за часткою чистих доходів суб'єктів господарювання від операційної діяльності (ω) досить велика – 84,54%. Абсолютними лідерами цього рейтингу є два ВЕД: В (Добувна промисловість і розроблення кар'єрів) з $\Delta K_{ct} = 2563$ та G (Оптова та

роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів) з $\Delta K_{ct} = 755$.

Високо ризиковими для інвестування з точки зору змін прибутковості і ризиків прибутковості за коефіцієнтом ΔK_{ct} є такі ВЕД:

R (Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок) $\Delta K_{ct} = -144$;

E (Водопостачання; каналізація, поводження з відходами) $\Delta K_{ct} = -57$.

Таблиця 2

Коефіцієнти набутої прибуткової сталості суб'єктів господарювання за 2010-24 рр.

Вид економічної діяльності (ВЕД)	Шифр	Назва	ΔK_{ct}	$\omega, \%$
Інвестиційна привабливість ВЕД ↑	B	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	2563	4,30
	G	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	755	38,11
	A	Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	143	6,16
	C	Переробна промисловість	100	20,66
	L	Операції з нерухомим майном	90	1,73
	M	Професійна, наукова та технічна діяльність	87	3,58
	Q	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	30	1,07
	N	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	10	1,07
	I	Тимчасове розміщування й організація харчування	9	0,40
	J	Інформація та телекомунікації	8	2,15
	H	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	4	5,31
	Разом:			84,54

Джерело: авторська розробка.

Результати дослідження табл. 2 наочно диференціюють види економічної діяльності з боку їх прибутковості та галузевих ризиків прибутковості. Таке

ранжування суб'єктів господарювання за ВЕД і врахування набутої прибуткової сталості в динаміці може слугувати не тільки цілям та інтересам інвесторів, а й

бути корисним аналітичним підґрунтям для розробки дієвих фінансово-господарських механізмів підтримки економіки.

Висновки. Поставлену мету дослідження з розробки методики оцінки ризиків прибутковості суб'єктів господарювання за ВЕД досягнуто через оцінку галузевих ризиків прибутковості за статистичними даними по показниках рентабельності операційної діяльності суб'єктів господарювання у 2010-24 рр. Для більшості ВЕДів рентабельність операційної діяльності за визначені періоди суттєво змінювалася, в чому ми побачили прояв специфічних галузевих ризиків.

Для їх кількісної оцінки було розраховано коефіцієнти ризику за відношенням стандартних семіквадратичних відхилень. Ідентифіковано ВЕД з низькими галузевими ризиками прибутковості: Сільське господарство; Переробна промисловість; Фінансова та страхова діяльність; Мистецтво, спорт, розваги. Високі галузеві

ризиків визначено для ВЕД: Енергетика; Тимчасове розміщення й організація харчування; Операції з нерухомим майном; Професійна, наукова та технічна діяльність.

Для порівняння показників прибутковості і ризиків прибутковості в динаміці було запропоновано розрахунок «коефіцієнту прибуткової сталості» та «коефіцієнту набутої прибуткової сталості». Ранжування цих коефіцієнтів за різними ВЕД виявило абсолютних лідерів рейтингу інвестиційної привабливості: Добувна промисловість і розроблення кар'єрів; та Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів.

Розроблена методика з оцінки галузевих ризиків прибутковості може зацікавити потенційних інвесторів та бути корисною для підтримки розвитку суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Кононенко Ж.А., Вранчан К.С. (2021). Аналіз джерел формування прибутку підприємства. *Економічний простір*, № 174. С. 81-85. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/174-14>
2. Герасименко О.М., Пасека С.Р. (2019). Концептуальні основи ризик-орієнтованого підходу до управління у процесі забезпечення системи економічної безпеки підприємств різних галузей народного господарства. *Вчені записки Університету «Крок»*, № 4(56). С. 148-155. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-56-148-155>
3. Вишневецька В.А., Ніколаєв І.В. (2018). Вплив ризиків на показники ефективності діяльності промислових підприємств. *Наукові праці Кіровоградського націонал. техніч. ун-ту. Економічні науки*, Вип. 33. С. 211-218. DOI: <https://doi.org/10.32515/2413-340X.2018.33.211-218>
4. Вдовин М.Л., Зомчак Л.М., Кампо Ю.В. (2022). Інвестиційні ризики та інвестиційні процеси в Україні у розрізі видів економічної діяльності. *Причорноморські економічні студії*, Вип. 76. С. 72-78. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.76-9>
5. Виклики та перспективи для стійкого розвитку економіки України у повоєнний час : монографія / за ред. М.І. Скрипниченко. Київ, 2025. 415 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1UPD5OZ_g40ipuBDfAx06itKR0_S1zdT/view
6. Куницька-Ляш М.В. *Забезпечення фінансово-економічної безпеки пріоритетних галузей національної економіки України* : автореф. дис. ... докт. екон. наук : 08.00.02. Львів, 2024. 46 с.
7. Щербакова О.А. (2025). Українська економіка і економічна політика. *Економіка України*, Т. 68. № 1(758). С. 21-37. DOI: <https://doi.org/10.15407/econo myukr.2025.01.020>
8. Chen, H. (2025). Enterprise Financial Risk Warning Based on Random Forest Algorithm. *Procedia Computer Science*, Vol. 261. Pp. 1229-1237. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.procs.2025.04.709>
9. Zhongsheng, Z., & Jingyao, Z. (2025). Manufacturing enterprise digital transformation, financial flexibility, and financial risk – Evidence from China. *International Review of Financial Analysis*, Vol. 104. Part A. 104279. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2025.104279>
10. Формування чистого прибутку (збитку) підприємств за видами економічної діяльності. Державної служби статистики України. URL: <https://data.gov.ua/dataset/4da6e0e4-8832-4bb9-bcac-8f06e2cefabd>
11. Ганусич В.О., Левкулич В.В., Ганусич К.С. (2025). Рентабельність та прибутковість: концептуальні розбіжності у вітчизняному та зарубіжному фінансовому аналізі. *Інвестиції: практика та досвід*, № 9. С. 161-168. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.9.161>
12. Рентабельність операційної та всієї діяльності підприємств за видами економічної діяльності за 2010-2024 роки. Державної служби статистики України. URL: <https://kh.ukrstat.gov.ua/rentabelnist-operatsiinoi-diialnosti-pidpriemstv-za-vydamy-ekonomichnoi-diialnosti#:~:text=>
13. Мормуль М.Ф., Щитов Д.М., Щитов О.М. та ін. (2023). Математичний аналіз підприємницьких ризиків. *Міжнародний науковий рецензований журнал «ScientificWorldJournal»*, № 18. С. 119-131. DOI: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2023-18-01-020>
14. Ivanova, M.V., & Sannikova, S.F. (2019). Industrial Technologies: Market Adaptation Potential. *Економічний вісник ДВНЗ УДХТУ*, № 1. С. 79-86. DOI: <https://doi.org/10.32434/2415-3974-2019-9-1-79-86>

References:

1. Kononenko, Zh.A., & Vranchan, K.S. (2021). Analysis of sources of enterprise profit formation. *Ekonomichnyi prostir*, vol. 174, pp.81-85 [in Ukrainian].
2. Herasymenko, O.M., & Pasiaka, S.R. (2019). Conceptual foundations of a risk-oriented approach to management in the process of ensuring the economic security system of enterprises in various sectors of the national economy. *Vcheni zapysky Universytetu «Krok»*, vol. 4 (56), pp. 148-155 [in Ukrainian].
3. Vyshnevskaya, V.A., & Nikolaiev, I.V. (2018). The impact of risks on the performance indicators of industrial enterprises. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsional. tekhnich. un-tu. Ekonomichni nauky*, vol. 33, pp. 211-218 [in Ukrainian].
4. Vdovyn, M.L., Zomchak, L.M., & Kampo, Yu.V. (2022). Investment risks and investment processes in Ukraine by type of economic activity. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 76, pp.72-78 [in Ukrainian].
5. Vykylyky ta perspektyvy dlia stiikoho rozvytku ekonomiky Ukrainy u povoiennyi chas : monohrafiia [Challenges and prospects for sustainable development of the economy of Ukraine in the post-war period: monograph] (2025). DU «Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy». Kyiv. Retrieved from: https://drive.google.com/file/d/1U-PD5OZ_g40ipuBDfAx06itKR0_S1zdT/view [in Ukrainian]
6. Kynytska-Iliash, M.V. (2024). Ensuring financial and economic security of priority sectors of the national economy of Ukraine. Extended abstract of Doctor's thesis. Lviv [in Ukrainian].
7. Shcherbakova, O.A. (2025). Ukrainian economy and economic policy // *Ekonomika Ukrainy*, vol. 1 (758), pp. 21-37 [in Ukrainian].
8. Chen, H. (2025). Enterprise Financial Risk Warning Based on Random Forest Algorithm. *Procedia Computer Science*, Vol. 261. Pp. 1229-1237. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.procs.2025.04.709> [in English].
9. Zhongsheng, Z., & Jingyao, Z. (2025). Manufacturing enterprise digital transformation, financial flexibility, and financial risk – Evidence from China. *International Review of Financial Analysis*, vol. 104, Part A, 104279 DOI: <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2025.1.04279> [in English].
10. Site of the State Statistics Service of Ukraine : Formation of net profit (loss) of enterprises by type of economic activity. *Ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <https://data.gov.ua/dataset/4da6e0e4-8832-4bb9-bcac-8f06e2cefabd> [in Ukrainian].
11. Hanusych, V.O., Levkulych, V.V., & Hanusych, K.S. (2025). Profitability and profitability: conceptual differences in domestic and foreign financial analysis. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 9, pp. 161-168 [in Ukrainian].
12. Site of the State Statistics Service of Ukraine: Profitability of operating and overall activities of enterprises by type of economic activity for 2010-2024. *ukrstat.gov.ua/* Retrieved from: <https://kh.ukrstat.gov.ua/rentabelnist-operatsiinoi-diialnosti-pidpriemstv-za-vydamy-ekonomichnoi-diialnosti#:~:text=> [in Ukrainian].
13. Mormul, M.F., Shchytov, D.M., Shchytov, O.M., Romanchuk, L. A., & Chupilko, T. A. (2023). Mathematical analysis of business risks. *Mizhnarodnyi naukovyi retsenzovanyi zhurnal «ScientificWorldJournal»*, vol. 18, pp. 119-131 [in Ukrainian].
14. Ivanova, M.V., & Sannikova, S.F. (2019). Industrial Technologies: Market Adaptation Potential. *Економічний вісник ДВНЗ УДХТУ*, No. 1. Pp. 79-86. DOI: <https://doi.org/10.32434/2415-3974-2019-9-1-79-86> [in English].

Дата надходження статті: 10.02.2026 р.

Дата прийняття статті до друку: 24.02.2026 р.

Дата публікації (оприлюднення) статті: 11.03.2026 р.

Стаття поширюється на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License International CC-BY.